

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh608>

ÇELİŞMEZLİK İLKESİ BAĞLAMINDA ANADİLDE EĞİTİM*

Şerefettin ADSOY**

Özet

Aristoteles çelişmezlik ilkesini kısaca, bir niteliğin bir konuya hem ait olması hem de ait olmamasının imkânsız olması şeklinde tanımlamaktadır. Dil, insanlar arasında anlaşma ve iletişim kurmayı sağlayan bir araç olduğu gibi düşünmenin de en önemli araçlarından biridir. Bireyin davranışlarında istenen değişiklikleri oluşturma işi olarak tanımlanan eğitim, toplumsal yaşamın ihtiyaç duyduğu bireyleri istenilen düzeyde yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bunu da gerçekleştirmenin en etkili yolu eğitim alacak olan bireyin sahip olduğu dil ile yapmaktır. Kendi geleceklerini garantiye alma düşüncesiyle kendi anadillerinden başka dillere yaşam hakkı tanımayanlar her ne kadar ilk görünüşte haklı görünseler de kendileri için önem atfettikleri şeyi başkaları için önemsiz görmelerinden dolayı çelişkiye düşmektedirler. Doğal bir hak olan anadilin bireyin elinden alınması veya bireye yasaklanmış olması bireye yönelik haksızlık yapılmış olduğu gibi aynı zamanda insanlığa karşı da yapılmış bir haksızlıktır.

Anahtar Kelimeler: *Çelişmezlik ilkesi, anadil, eğitim, insan*

Education in Mother Tongue in the Aspect of the Principle of Noncontradiction

Abstract

Aristoteles describes the principle of noncontradiction in brief as the impossibility of an attribution may belong and may not belong to a subject at the same time. The language is a medium which provides people to interact and communicate besides being one of the most important medium of thinking. Education, which is described as the profession of creating ideal changes in individuals' behaviors, aims to bring up individuals who are needed for social life at a desired level. The most effective

* Bu makale Öncü Eğitimciler Uluslararası Öğretmen ve Eğitim Öncüleri Derneği tarafından 01 Aralık 2013 tarihinde İstanbul'da düzenlenen V. Ulusal Öğretmenim Sempozyumunda sunulan tebliğin genişletilmiş halidir.

** Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Doktora Öğrencisi

way to do this is to provide this education with the mother language of individuals' own. The ones who do not provide the right of living to the languages other than their own mother tongue, with the reason of guaranteeing their own future, contradict with themselves by ignoring important things for others while they give a great value for the same things of their own however they might seem right at the first sight. Dispossessing of or forbidding the mother tongue of an individual, which is a natural right, is an unfairness to those individuals besides being a crime to the humanity at the same time.

Key Words: *The Principle of noncontradiction, mother tongue, education, humanbeing*

Giriş

Akıl ilkesi olarak kabul edilen çelişmezlik ilkesi, herhangi bir hükmün karşıt hali ile yan yana bulunmaması anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamda herhangi bir durum için bir hükmün karşıt halinin yan yana bulunmaması kabul edilmesi durumunda aynı zaman ve durum içinde olan bir başkası için de kabul edilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Gerek tek dilli ve kültürlü ve gerekse çok dilli ve kültürlü ortamlarda bireyin iletişim kurma ve dolayısıyla sosyalleşmesi açısından anadilin önemi tartışılmaz. Birey, doğumdan itibaren içinde bulunduğu ortamla iletişimi, sonradan edinmiş olduğu, anadil kanalıyla sağlarken, eğitim sürecinde anadilin önemi biraz daha artmaktadır. Çünkü yeni başlayan bu süreç sıfır olan bir temel üzerine değil belli bir birikim ve olgunluk düzeyine sahip olduğu düşünülen bir alt yapı üzerine inşa edilmek suretiyle başlatılmaktadır. Bu düşünceden dolayıdır ki yaş ortalaması ülkelere göre değişiklik arz etmekle beraber, eğitime başlayacak olan çocukların asgari bir yaş ortalamasına sahip olması şart koşulmaktadır. Her millet dolayısıyla devlet, fertlerinin eğitim kanalıyla kısa sürede istenilen nitelik ve düzeye ulaşmasını arzulamaktadır. Ancak bu durum çok dilli ve kültürlü kimi toplumlarda eğitim dilinin topluma hâkim olan kesimin dili olarak şart koşulmasından dolayı pedagojik açıdan bazı problemler doğurduğu gibi psikolojik, sosyolojik ve siyasal açıdan da telafisi güç sıkıntıların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.

Bu yazı çerçevesinde çelişmezlik ilkesi bağlamında anadilde eğitim konusunu ele alacağız. Belirtmiş olduğumuz başlığın bütününe geçmeden önce başlığı oluşturan terimlerin her birine ayrı ayrı değinmemiz konunun daha sağlıklı anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu anlayışla ilk olarak “çelişmezlik ilkesi”ne değineceğiz.

Çelişmezlik İlkesi

Mantıkta çelişmezlik, özdeşlik ve üçüncü halin imkânsızlığı aklın üç temel ilkesi olarak kabul edilmektedir. Mantığı bilimsel bir yapıya oturtan Aristoteles (M.Ö. 322) çelişmezlik ilkesini: “*Aynı niteliğin, aynı özneye, aynı zamanda, aynı bakımdan hem ait olması hem de olmaması imkânsızdır*” (Aristoteles, 1996: 201-202) şeklinde tanımlamaktadır. Bu anlayışla aynı zamanda “su sıvıdır” ve “su sıvı değildir” tarzında iki farklı ifade kullandığımızda suyun sıvı “olma” ve “olmama” gibi birbiriyle çelişen iki niteliğin aynı şeye yüklenmiş olması gibi bir durum ortaya çıkmış olmaktadır. Aristoteles’in ifadesiyle bu, bir niteliğin bir konuya hem ait olması hem de ait olmamasının iddia edilmesi, çelişkiye yol açmaktadır. Çünkü var olması bakımından varlığı inceleyen ve tikel ilimlerin ilkelerini de belirleyen metafiziğin belirlemiş olduğu ilkelerden biri olan çelişmezlik ilkesi, bütün var olanlar hakkında geçerlidir. (Aristoteles, 1996: 200) Metafizik ilmi tümel bir ilim olduğu için tikel ilimlerin ilkeleri de bu tümel ilim tarafından belirlenir. Dolayısıyla tikel ilimler, tümel ilkeleri ele alıp inceleme bir yana bu ilkeler doğrultusunda yol almak durumundadırlar. Aristoteles bu ilkeyi varlığın temel bir ilkesi olarak kabul ettiği gibi akıl yürütmenin de bir ilkesi olarak kabul etmektedir (Aristoteles, 1996: 200-201). Bir diğer ifadeyle filozofa göre çelişmezlik ilkesi, hem varlığın hem de düşünmenin ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aristoteles düşüncesine göre çelişmezlik ilkesi varlığın ve düşünmenin temel bir ilkesi olmasından dolayı bu ilkenin ispatını istemek anlamsızdır. Çünkü özdeşlik ve üçüncü halin imkânsızlığı gibi çelişmezlik ilkesi de kesin ve net bir şekilde bilinen ilkelerdendir (Emiroğlu, 2005: 16-17). Bu özelliğe sahip olan ilkeler, kendi aralarında oluşan ilişkiler bağlamında değerlendirildiğinde insan zihninin çelişmezlik ilkesine karşı daha duyarlı olduğu vurgulanmaktadır (Öner, 1999: 67-69).

Bedihi bir özelliğe sahip olan çelişmezlik ilkesi, bir şeyin bir konuda aynı zamanda hem var hem de yok olmasının imkânsızlığı yönüyle varlığın da bir ilkesi olarak kendisi hakkında yanılmak imkânsız olmaktadır. Hatta bedihi olmasından dolayı nazari olan diğer bütün kanıtlamaların dayanağı konumundadır. Bu yüzden bunun ispatını istemek kişinin bilgisizliğinin ispatı olmaktadır (Aphrodisias, 1993: 53).

Buraya kadar tanımını ve az da olsa, öneminden söz ettiğimiz çelişmezlik ilkesinin tarih sahnesinde ön plana çıkmasının sebebi nedir? sorusu akla

gelebilir. Bu soruya cevap niteliğinde elbette birçok şey söylenebilir. Ancak kısaca şunu ifade edebiliriz. Bilgi kuramının gelişmesi ve olgunlaşmasını tetikleyen unsurlardan biri olan “*bilgide kuşkuculuk*” anlayışını savunan ve felsefe tarihinde “*Sofistler*” olarak isimlendirilen ekole karşı, bilginin bilimsel bir anlayışla ele alınmasını sağlayan Sokrates (M.Ö.399), Platon (M.Ö.347) ve Aristoteles çizgisinin karşı karşıya gelmesine dayanmaktadır.

Sofist olarak Protagoras (M.Ö. 481-411) ve Gorgias (M.Ö. 483-375) öne çıkmaktadır. Bu iki düşünür, düşünce tarihi boyunca sofistlerin dolayısıyla sofizmin görüşlerini dile getirme açısından lider rolünü üstlenmiş kişilerdir. Protagoras “*insan her şeyin ölçüsüdür*” sözüyle Gorgias ise “*bilinemez bir şeyin olmadığını olsa da bilinmeyeceğini hatta bilirse de anlatılamayacağı*” düşünceleriyle ön plana çıkmaktadırlar. Protagoras’a göre bütün insanlarda ortak olarak bulunup kişiye göre değişiklik arz etmeyen bir bilginin varlığının imkânı yoktur. Buna göre bilgi her insanda farklı farklı ve göreceli olmaktadır. Gorgias’ın görüşüne göre herhangi bir şeyi bilme imkânımız olmadığı gibi bilgiye konu olabilecek şekilde, sabit bir hakikate sahip şeyler bile bulunmamaktadır.

Protagoras “*insan her şeyin ölçüsüdür*” demekle ne kadar birey varsa doğrunun ve yanlışın da o kadar ölçüsü olacağını düşünmüştür. Bu da her insanın kendi duyumsaması sonucunda bilme imkânını elde etmesiyle gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bir nesneye dokunan iki kişiden biri cismin yumuşak, diğersinin ise sert olduğu kanaatine varabilecektir. Bilginin sadece duyu vasıtasıyla elde edildiğini kabul eden sofist anlayış, her bireyin doğrunun ölçütü olduğu inancına yöneltmiştir.

Sokrates, Platon ve Aristoteles bu düşünceye karşı kavramları net bir şekilde tanımlamaya, bilgiyi sağlam temellere dayandırmaya ve kapsamlı aynı zamanda geçerli öncüllere dayandırmanın lüzumu üzerinde durur. Bu filozoflar, sofistlerin kullanmış olduğu yöntemin tutarsızlığını ortaya koymakla yetinmeyip bilginin tümel değişmez bir imkâna sahip olduğunu savunmuşlardır (Emiroğlu, 2005: 39-41).

Mantığı bilimsel bir temele oturtan Aristoteles’in sofist anlayışa bakışını irdelersek şunları söyleyebiliriz. Ona göre sofistlik, sahte ve yanıltıcı olduğu gibi bilimsel kanıtlamalardan da istifade ediyor görüntüsü sergilemektedir. Filozof bu durumu şu ifadeleriyle dile getirmektedir:

Felsefe, felsefi hayata ilişkin amaçları bakımından sofistikten ayrılır... Felsefe, somut olarak bilgiyi üretirken sofistlik ancak görünüşte felsefedir, sahte felsefedir (Aristoteles, 1996: 197).

Aristoteles'in bu düşüncesi sofistlerin yaptığı çalışmaların sadece görünüşte felsefe olduğu; gerçekte ise birer yanıltma ve hile olduğunu açığa çıkarmaktadır. Bu da sahte bilgelik görüntüsü oluşturma amacıyla kullanılması ve yönteminin de yanlış olmasından dolayıdır. Sofistlerin amacı sahte bilgelik kisvesi altında menfaat ve şöhret sağlamaktır. Oysa Aristoteles'in amacı ele aldığı konuları bilimsellik çerçevesi içerisinde nasıl davranılması gerekiyorsa o şekilde davranmaktır. (Ross, 2002: 79)

Herakleitos'un varlıkta sürekli değişim olduğu fikrini bilgi teorisine taşıyan sofistlere göre varlıkta sabit, değişmez bir hakikate sahip şeylerin var olması imkânsızdır. Bu anlayışla sofistler aynı şeyin hem var hem de var olmadığını iddia etmekte ve çelişmezlik ilkesini inkâr etmiş olmakla beraber çelişik olan iki şeyi aynı nesneye yüklemenin mümkün olduğunu savunmuş olmaktadırlar. Bu anlayışlarından dolayı Aristoteles, sofistlerin öğretilerinin çelişmezlik ilkesinin inkârı anlamına geldiğini açıkça ifade etmektedir (Aristoteles, 1996: 200-201).

Toparlayacak olursak, Aristoteles çelişmezlik ilkesini hem varlığın hem de aklın olmazsa olmaz ilkesi olduğunu belirtmektedir. Bu ilkenin varlığın ilkesi olmasıyla şeylerin varlıktaki durumları ve doğaları dikkate alındığında çelişkiye düşülmeyecektir. Aklın ilkesi olmasıyla da aklın doğrudan kesin ve kolay bir şekilde sonuca götüreceği gibi kanıtlanmaya dahi ihtiyaç duymayacak kadar bedihi olma gibi bir özelliğe sahip olmasıdır. Bunun karşısında sofistler çelişik iki özelliğin aynı zamanda bir tek varlığa yüklenebileceğini ve aynı zamanda ikisinin de aynı derecede doğru olduğunu iddia etmekle, bir yönüyle, eşyanın hakikatini inkâr etmiş olmaktadırlar. Bu düşüncelerinden yola çıkarak bu iddiaların aslında sofistler için bile imkânsız olduğu söylenebilir.

Anadil

Dil, insanlar arasında anlaşma ve iletişim kurmayı sağlayan bir araç olduğu gibi düşünmenin de en önemli araçlarından biridir. Bu araç bir halkı ya da topluluğu birleştiren, ortak hedeflere yönelten, sosyal olarak yeniden üreten bir kültürel miras ve tarihsel bir zenginlik kaynağıdır. Bu kaynağı dünyaya gelen her birey annesinden, çevresinden, içinde bulunduğu kültürel topluluktan belirli, bilinçli bir öğrenim evresi olmaksızın edinip, öğrenir ki buna anadil

denir. Anadil, kişinin dünya ile ilk iletişim kurma sürecinde öğrenmeye başladığı dolayısıyla kişiliğinin, kimliğinin, duygusal ve zihinsel gelişiminin ayrılmaz bir parçası niteliğini taşımaktadır. Bu yüzden kişi anadiliyle var olduğu sürece varlığını tam olarak sürdürebilmektedir. Çünkü anadilini yitiren benliğinin ve kimliğinin, duygusal ve zihinsel bütünlüğünün çok önemli bir tamamlayıcısından mahrum kalmış olmaktadır (Eğitim-Sen, 2010: 5-9).

Birey, çevresindeki insanları model alarak öğrendiği için, ilk öğrendiği dil, içinde doğup büyüdüğü ailesinin dilidir. Bir diğer ifade ile birey, ilk konuşmalarını içinde doğup büyüdüğü aile ortamında öğrenmektedir (Özdemir, 1988: 90; Sağlam, 1990: 26; Piyade,1990: 9). Çocukların kullanmış olduğu dil farklı olsa da, hepsinin dil öğrenme süreçleri aynı olup bu yönüyle evrenseldir (Yazıcı, 1999: 7-8). Çocukların dünyaya gelişlerinde onların en yakınındaki kişi çocuğun annesi olup dolayısıyla dile ve konuşmaya dair ilk karşılaştıkları şey de annesinin konuştuğu dilin sembolleridir. Başlangıçta anne-babadan ve yakın çevreden öğrenilen anadil, zamanla çevresinde iletişim içinde olduğu diğer kişilerden de öğrenilmektedir. Böylece çocuklar kendi kültürüne ait ilk birikimlerini bu şekilde elde etmeye başlamış olmaktadır.

Erken çocukluk döneminden itibaren çocukların gelişmesinde, kişiliklerinin oluşmasında bilgi ve becerilerinin artmasında, içinde yaşadıkları topluma daha kolay uyum sağlamasında anadil ciddi anlamda önem arz etmektedir. Çünkü çocuk, nesnelere ve olayları, ilk adlandırmaları, tanımları ve algılamaları anadiliyle edinmektedir. Çocukların anadilini bilmesi, karşılaştığı şeyleri algılama, muhakeme etme, problem çözme gibi zihinsel süreçlerinin şekillenmesinde önemli roller üstlenmektedir (Aytemiz, 2000: 29). Birey için bu türden kazanımların elde edilmesinde anadil bu minvalde önemli olduğu gibi bireyin duygu ve düşüncelerini en iyi tarzda ifade etmesi de en iyi bildiği dilden yapması açısından önemlidir.

Toplumsallaşma bakımından birey ilk toplumsal kuralları, kültürel ve toplumsal değerleri dil aracılığı ile kazanmaktadır (Piyade,1990: 11). Dolayısıyla, bireyin toplumsal yaşantı ve davranışlarının şekillenmesinde, aile ve aile çevresiyle ilgili kültürel değerlerin kazanılmasında anadilin önemi daha da belirginleşmektedir (Aytemiz, 2000: 87). Birey kendini ifade etmede, sosyal kültürel değerlerini kazanmada, sosyal iletişim ihtiyaçlarını gidermede dile ihtiyaç duymaktadır (Mussen, Conger ve Kagan, 1990: 249). Dolayısıyla sosyal etkileşim ortamının oluşması dil ile olduğu gibi toplumsal bir ortamda oluşan kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması da dil ile gerçekleşebilmektedir.

Kuşaktan kuşağa aktarılan bu kültürel değerlerin erken çocukluk döneminden itibaren sosyalleşme, bireyin kişilik ve benlik gelişimi açısından son derece önemlidir. Çünkü ilk çocukluk döneminden itibaren çocukla kurulacak olan sağlıklı etkileşim, onun sağlıklı bir benlik kazanmasının temelini oluşturmaktadır. Bu temeli oluşturabilmek, çocukla kurulacak olan sağlıklı ve anlaşılır bir iletişime bağlıdır. Sağlıklı ve anlaşılır bir iletişim de ancak çocuğun anladığı veya anlayabileceği bir araçla olacaktır ki bunun da en geçerli olanı çocuğun doğumundan itibaren muhatap olduğu dildir. Bireyin kendisiyle iletişim kurulması ve ihtiyaç duyduğu şeylerin kendisine doğru bir şekilde aktarımı ancak anladığı bir dille mümkün olmaktadır. Kendisine sağlıklı bir şekilde aktarılan bu değerlere uygun bir kişilik kazanmış olan bireyler, içinde yaşadığı topluma uyum sağlamada zorluk yaşamayacaktır. Dolayısıyla bireylerin kendi kültürel değerlerini takdir eden bir değer yargısı ve bakış açısı kazanmaları durumunda benlik saygısı da zedelenmemiş olacaktır.

Buna kıyasla çok dilli ve çok kültürlü ortamda yetişen çocukların benlik saygısını kazanıp gelişmesi daha da önem arz etmektedir. Çünkü içinde bulunduğu çoklu dil ve kültür ortamında kendi dil ve kültür gerçeği olduğu gibi başka dil ve kültürlerle de muhatap olmaktadır. Karşılaşmış olduğu bu farklı dil ve kültürler, kendisinde bir çatışma oluşturmaması için kendi kültürel benliğini kazanmış olmayı gerektirmektedir. Kendi kültürel benliğini kazanmış olan bireyler, yaşadıkları toplum içindeki farklı değerler gerçeğine de saygı duyacak ve yaşadıkları toplumun değerleri ile uyum içinde yaşayacaklardır. Bireylerde sağlıklı kültürel benliğin gerçekleşmemesi, onların kendilerine olan güvenlerinin azalmasına yol açabileceği gibi kendi kültürel değerlerini kaybetme korkusuna da yol açabilmektedir. Bu düşünceye sahip olanlar kendilerine ait bir takım değerlere sıkı sıkıya sarılarak, yaşadıkları toplumdan uzaklaşıp içe kapanmaya yol açabilmektedirler. İki kültür arasındaki değer farklılığından dolayı, içe kapanma ile beraber bireyde değerler çatışması da yaşanabilmektedir. Kendi içerisinde bu çatışma durumu yaşayanlar kişilik ve uyum sorunları ile de karşılaşabilmektedirler. Bu durum, çok kültürlü toplumlarda yaşayan bireylerin yabancı kültürlerle iletişim kurmada sıkıntı yaratmaktadır. İletişimdeki bu sıkıntılı durum bireylerin kendilerinde yeni sorunlar meydana getirebildiği gibi muhataplarıyla olan ilişkilerinde de beklenilmeyen yeni sorunlar ortaya çıkmasına yol açabilir. Bu durum da problemlili çocuk sayısının artmasına sebebiyet vermektedir.

Çok kültürlü toplumlarda yetişen çocuklar, başka bir dille konuşmanın, içinde yaşadıkları toplumdaki diğer bireylerden farklı yönlerinin var olduğunu küçük yaştan itibaren fark etmektedirler. Bu çocuklar sahip oldukları kendi anadillerini yalnızca aile içerisinde ve kendilerini güvende hissettikleri ortamda konuşmayı tercih ederler. Oysa çocukların sosyal çevresi, televizyon, işyeri ve anne babalarının çalışma ortamındaki bireylerin hepsi ikinci dille konuşmaktadır. Böyle bir ortamdaki çocuklar, kendi anadillerinin tercih edilmediği kanısına varırlar. Bu kanıya karşılık okul ortamındaki eğitimciler de çocuklara, okulda başarılı olabilmeyi ikinci dilin yani eğitim dilinin öğrenilmesiyle mümkün olabileceği düşüncesini kabul ettirmeye çalışırlar (Saracho, 1983: 99). Ancak yapılan bütün çalışmalar, iki dilli çocukların sağlıklı bir benlik gelişimi için yalnızca eğitim dilini değil anadilini de çok iyi öğrenip geliştirmesi gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla bireyin yaşadığı toplumda sağlıklı bir benlik kazanması, farklı kültürler arasında tutarlı bir geçiş yapabilmesi ve kendi geçmişiyile içsel problemler yaşamaması için iyi bir eğitim dilinin yanında iyi bir anadil eğitimine de ihtiyaç duymaktadır.

Birey erken çocukluk döneminden itibaren anadilini öğrenirken, dilin yapısını ve kurallarını da öğrenmektedir. Çevresinde gördüğü her nesnenin bir ismi olduğunu bilmekle beraber duygu ve düşüncelerin de dil ile anlatıldığının farkına varmaktadır. Anadile ait bu bilgiler ikinci bir dilin öğrenilmesinde önemli bir katkı sağlamaktadır (İleri, 2000: 29). Çocukların sahip olduğu anadilin gelişim düzeyi, ikinci dilin kazanımına da etki etmektedir. Anadilinde zengin bir kelime hazinesine sahip olarak okula başlayan çocuklar, eğitim dilini daha kolay öğrenebildikleri gibi okuma yazma becerilerini geliştirmede de başarı gösterebilmektedirler (Yazıcı, 1999: 74). Bu durumda iki dilli ortamlarda bulunan çocukların kavram gelişimi ve düşünme becerileri iki dilde de birbirine bağlıdır. Çocuklar anadilinde öğrendiklerini ikinci dile, ikinci dilde öğrendiklerini anadiline transfer etme imkânına sahip olurlar. Çocukların anadilini öğrenmesi, onların dil becerilerinin yanında, zihinsel becerilerinin gelişmesini destekleyerek ikinci dilin fonksiyonlarını da amacına uygun olarak kullanmalarını sağlayacaktır. Eğer, zihinsel gelişimleri sırasında kavramları öğrenen çocuklar, anadilini tam olarak kazanmadan ikinci dili kazanmaya yönlendirilirse anadili kazanımı gerileyebilir. Bu durumda, çocukların her iki dilde de yarım dilli olmalarına neden olabilir. Bu durum psikolojik ve sosyolojik birçok sorunun meydana gelmesine de yol açabilir.

Eğitim

Üzerinde ittifak edilen eğitim tanımı olmadığı için burada seçtiğimiz iki tanımı zikredeceğiz. Birincisi, “*Eğitim; ferdin bedeni, zihni ve ahlaki kabiliyetlerini ahenkli bir şekilde geliştirmektir*” (Danzel). İkincisi, “*Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir*” (Fidan ve Erden, 1991: 19). Bu iki tanımı seçmemizin nedeni, birincisinde insanın hangi yönlerden geliştirilmesi hedeflendiği, ikincisinde ise bu geliştirmenin nasıl olacağına dair ifadelerin yer almış olmasıdır.

Burada zikredemeyeceğimiz daha birçok eğitim tanımı yapılmaktadır. Ancak genel olarak eğitim kavramıyla ya insanın belli bir yönü ya da bütün yönleriyle geliştirmeye çalışmak kast edilmektedir (Tozlu, 1997: 94). Dolayısıyla geliştirme, yükseltme ve mükemmelleştirme, olmayan bir şeyden olamayacağına göre bütün bunlar var olan şeylerden yola çıkılarak yapılmaktadır. Bu değişim ve geliştirmelerin yapılması da ya zamana uyum sağlamak ya da geleceğe yön vermek olarak hedeflenmektedir. Bu eğitim bireylerde değişiklik meydana getirmeyi hedeflediği gibi toplumların da hayatiyetini devam ettirmeye matuftur. Dolayısıyla eğitim, milletlerin doğrudan doğruya var olmalarıyla ilgilidir (Tozlu, 1997: 90). Çünkü bir toplumun varlığı sahip olduğu kültürel değerlerin devam etmesiyle mümkün olmaktadır. Aksi durumda toplum yok olmaya mahkûmdur. Yok olmaktan kurtulup hatta insanlığa bir nefes aldırma adına toplumun karşılaşmış olduğu olumsuzlukları, yetersizlikleri, ülkenin ve insanın içerisinde bulunduğu maddi ve manevi çıkmaz gibi birçok hususu ancak, şahsiyetli, sorumluluk sahibi, düşünce ve yaratıcılık özelliğine sahip insanlar yetiştirmekle gerçekleştirilebilir (Tozlu, 1997: 98). Aksi halde toplumun kalkınması bir yana; yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmesi de mümkün değildir (Tozlu, 1997: 91). Eğitim hakkının her fert ve toplumun sahip olduğu en önemli haklardan biri olduğu ön kabulüyle toplum, her bir ferdini eğitirken ferdin başarısını, çalışmasını ve kabiliyetini hesaba katarak (Tozlu, 1997: 95) eğitimde şahsiyet bütünlüğünü esas almalıdır. Aksi durumda telafisi mümkün olmayan bir sorunlar zincirine sebebiyet verebilir.

Başlıkta kullanılan terimler hakkında kısaca bilgi verdikten sonra başlığın bütünlüğü çerçevesinde genel değerlendirmeye geçebiliriz.

Anlatılanlar ışığında insan yaşamının huzurlu ve toplumsal ilişkilerin sağlıklı sonuçlar vermesi, her ikisinin de kendi içerisinde tutarlılığına bağlı

olduğu gibi akıl ilkeleri çerçevesinde de değerlendirilebilir olmasına bağlıdır. Bir akıl ilkesi olarak çelişmezlik ilkesi, yukarıda da kısaca belirtildiği gibi, bir niteliğin bir konuya hem ait olması hem de ait olmamasının imkânsızlığıdır. Bir diğer ifade ile herhangi bir hükmün karşıt hali ile yan yana bulunmamasıdır. Bu anlamda çok dilli ve kültürlü toplumlarda dil ve kültür bakımından karışıklık yaşanabilmektedir. Bu özelliğe sahip toplumlarda iletişim, eğitim ve kültürel alanlarda, genellikle, hâkim olan kesimin dil ve kültürü egemen olmaktadır. Bir milleti millet kılan sahip olduğu dil ve kültürel değer farklılığı anlayışından ötürü kendi varlığını devam ettirmek istediği gibi, güç ve kontrol yönünde topluma hâkim olmasıyla da bu durum doğal görülebilir. Egemen toplumun bu tutumuna karşı farklı dil ve kültüre sahip olmakla kendisinden ayrılan milletler de varlıklarını devam ettirmek istemektedirler. Bir milletin varlığını idame ettirme adına kendisi için olmazsa olmaz olarak gördüğü şeyleri, aynı ortamı paylaştığı farklı milletler için uygun görmemesi ve yaşatma fırsatı tanımaması kendisini çelişkiye düşürmektedir. Çelişkiye düşmeme adına kendisi için olmazsa olmaz gördüğü şeyleri aynı ortamı paylaştığı paydaşlarına da görmelidir. Farklı dile ve kültüre sahip olan toplumların sağlıklı birliktelik yaşaması buna bağlı olduğu gibi bu hoşgörü ve olgunluğa sahip bireylerin yetişmiş olmasına da bağlı olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Toplumu oluşturan fertler ne kadar sağlıklı ve donanımlı olursa bu özelliklere sahip bireylerden oluşan toplum da o derece sağlıklı olacaktır. Bu düzeyde olan bireyler de ancak elverişli bir eğitim sürecinden geçerek yetişebilmektedir. Sağlıklı bir eğitimin sağlanması da taraflar arasında kurulacak olan uygun bir iletişimle mümkün olmaktadır. Eğitimciler ne denli nitelikli olurlarsa olsunlar muhataplarıyla uygun bir iletişim kuramadıkları sürece olumlu bir dönüt almaları da mümkün olamamaktadır. Arzu edilen tarzda bir tepki alabilmek, elverişli bir iletişim kurmakla mümkün olabilmektedir. Bu iletişimin gerçekleşmesi tarafların ortak olarak buluşabilecekleri bir dil olmalıdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, eğitimciler ne kadar donanımlı olurlarsa olsunlar muhataplarıyla sağlıklı bir iletişim kurmadıkça aktarımları elverişli olamayacağı gibi beklenen tepki de meydana gelemeyecektir. Eğitim esnasında beklenen tepki, eğitim alan taraftan beklenildiğinden dolayı eğitim, eğitim alanın anlayacağı bir dille yapılmalıdır. Çünkü eğitim esnasında eğitime ihtiyaç duyan eğitimi veren değil, eğitimi alan taraftır. Eğitimi alan bireyin en iyi bildiği ve anladığı dil de kişinin dünya ile ilk iletişim kurma sürecinde edinip öğrenmeye başladığı dolayısıyla kişiliğinin, kimliğinin, duygusal ve zihinsel

gelişiminin ayrılmaz bir parçası niteliğini taşımakta olan anadildir. Bireyin duygusal ve zihinsel olarak edinmiş olduğu bütün bu kazanımları anadili vasıtasıyla elde ettiği tartışmasızdır. Bu kazanımların eğitim sürecine dâhil edilmesi bireyin eğitimi açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu yüzden, eğitilen bireyin anadilinin dışında farklı bir dille eğitime tabi tutulması durumunda benliğinin ve kimliğinin, duygusal ve zihinsel bütünlüğünün çok önemli bir tamamlayıcısından mahrum bırakılmış olacaktır. Bu mahrumiyet bireyde beklenilmeyen hatta bazen telafisi mümkün olmayan sıkıntılara yol açabilmektedir.

Çok dilli ve kültürlü toplumlarda eğitim dili noktasında sıkıntılar daha ciddi olmaktadır. Bu tür toplumlarda geçerli eğitim dili genelde güçlü ve hâkim olan tarafın dili olarak uygulanmaktadır. Bu tutumun sergilenmesi farklı bir dile sahip olanlar için benlik ve kimliğinin, duygusal ve zihinsel bütünlüğünün çok önemli bir tamamlayıcısından mahrum bırakılması anlamına gelmektedir. Oysa eğitimin anadilde yapılması gerektiği gerçeği ve pedagojik ön kabulüne rağmen farklı bir dilde eğitim yapılmaya zorlanması çelişkili bir durumun ortaya çıkmasına yol açmaktadır. En sağlıklı ve elverişli eğitimin anadilde yapılması gerektiği kabulüne rağmen bazı kaygı ve endişelerden dolayı hâkim olan dilin bütün kesimler için geçerli olacak şekilde eğitim dili olarak uygulanması çelişkiye yol açtığı gibi söz konusu insanları da dikkate almamak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla çelişkiye düşmemek için ya bütün insanlar dil ayırımı olmaksızın her dilde en üst derecedeki bir verimlilikle eğitim görebileceği kabul edilmelidir ki bu pedagojik verilere aykırı olduğu gibi gerçeğe de uymamaktadır, ya da her milletin kendi dilinde eğitim görme hakkı engellenmemelidir.

Eğitimle her ferдин dolayısıyla toplumun istenilen düzeye eriştirilmesi amaçlandığına göre bu da ancak sağlıklı bir iletişim kurulması sonucunda uygun bir düzeyde aktarımın gerçekleştirilmesi ile temellendirilmiş olur. Aksi halde kurulamayan bir iletişimden ötürü olumlu bir beklenti içerisine girmenin de bir anlamı olmayacaktır. Hatta iletişimsizliğin baş gösterdiği durumlarda olumlu tepkilerin meydana gelmesi bir yana tam tersi tepkilerin ortaya çıkmasına da yol açılacaktır.

Sonuç

Yukarıda kısaca belirtilen olumsuzlukların meydana gelmemesi hatta haksız bir uygulamanın oluşmaması için eğitimin, yaşayan her bir ferдин doğal

bir hakkı olduğu kabul edilmelidir. Bu kabul doğrultusunda bireyin eğitimi, en tabii ve doğal şekli olan ve hatta olması gereken, anadilinde yapılmalıdır. Eğer bu mümkün değilse anadilinin de desteklendiği bir eğitim modeliyle yapılmalıdır. Zira bireyin dolayısıyla toplumun yaşam sürmesi sahip olduğu kazanımlarının devamlılığıyla mümkün olmaktadır. Bu imkanı bulamayan fertler genel anlamda da toplum yok olma ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu olumsuz durumun gerçekleşmesi/gerçekleştirilmesi her ne kadar değişik birey ve toplumlar eliyle yapılmış olsa da aslında yapılan hata hep aynıdır. İnsanlığa karşı bu hatanın yapılmaması için insani bir yaşamın kazanılma aracı olan anadile her zaman ve her toplumda yaşam hakkı verilmelidir.

KAYNAKÇA

1. ALEXANDER of Aphrodisias. (1993). *On Aristotle Metaphysics 4*. London
2. ARİSTOTELES. (1996). *Metafizik* (Ahmet Arslan, Çev.). İstanbul : Sosyal Yayınları.
3. AYTEMİZ, Aydın. (2000). *Almanya'da Türkçe Avrupa'da Yaşayan Türk Çocuklarının Anadil Sorunları Toplantısı Atatürk Kültür Merkezi*. Ankara: Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları.
4. EĞİTİM SEN. (2010). *Anadilinin Önemi Anadilinde Eğitim*. Ankara
5. EMİROĞLU İbrahim. (2005). *Klasik Mantığa Giriş*. Ankara: Elis Yayınları.
6. FİDAN, Nurettin. Erden, Münire. (1991). *Eğitime Giriş*. Ankara: Alkım Yayınları
7. İLERİ, Esin (2000). "*Avrupa Topluluğu'nun Dil Politikası Ve Almanya'da Okula Giden Türk Asıllı Öğrencilerin Dil Ve Eğitim Sorunları*" Avrupa'da Yaşayan Türk Çocuklarının Anadil Sorunları Toplantısı. Atatürk Kültür Merkezi. Ankara: Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları.
8. MUSSEN, P.N, Conger, J.J. and Kagan. (1990). *Child Development And Personality*, Harper Collins Publishers, London
9. ÖNER, Necati. (1999), Mantığın Ana İlkeleri ve Bu İlkelerin Varlıkla Olan İlişkileri, *Felsefe Yolunda Düşünceler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
10. ÖZDEMİR, Çağatay. (1988). *Federal Almanya'daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları Açısından İki dillilik ve İki kültürlülük ile İlgili Eğitim Modelleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

11. PİYADE, Zeynep. (1990). *The Bilingual First Language Acquisition of A Turkish Child A Comprative Case Study*. Ankara: Middle East Technical Universty, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
12. ROSS David. (2002). *Aristoteles*, (Ahmet Arslan, İ. Oktay Anar, Özcan Kavasoglu, Zerrin Kurtoğlu, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
13. SAĞLAM, Mustafa. (1990). *F.Almanya İlkokullarında Türkçe ve Türk Kültürü Programının Etkinliği Kuzey Ren Festfalya Örneği*. Eskişehir
14. SARACHO, Olivia N. (1983). “*Essential Requirements for Teacher in Early Childhood Bilingual/ Bicultural Programs.*” *Chilhood Education*, November- December.
15. TOZLU, Necmettin. (1997). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
16. YAZICI, Zeliha. (1999). *Almanya Ve Türkiye’de Anaokuluna Devam Eden 60-76 Aylar Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Gelişimi ile Okuma Olgunluğu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.